

rijksuniversiteit
 groningen

Financiële zelfredzaamheid van mensen met een licht verstandelijke beperking: afhankelijk of zelfstandig?

Jet Hoogers

Masterthese – Klinische Neuropsychologie

juli 2025
Vakgroep Psychologie
Rijksuniversiteit Groningen
Thesebegeleiders: dr. Janneke Koerts en
dr. Eva Jaarsma

Een masterthese is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de masterthese is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de masterthese is dan ook niet zonder meer geschikt om als academische bron te worden gebruikt om naar te verwijzen. Indien u meer wilt weten over het in deze masterthese besproken onderzoek en eventueel daarop gebaseerde publicaties, waarnaar u zou kunnen verwijzen, kunt u contact opnemen met de genoemde begeleider.

Abstract

INTRODUCTION: As intellectual and adaptive functioning are important to successfully develop financial skills, people with a mild intellectual disability (MID) may have a reduced financial independence. Until now, there has been no research into the experienced financial independence of people with MID. Therefore, this qualitative research aims to answer the following question: How do people with MID experience their financial independence?

METHOD: Eight adults with MID participated in semi-structured interviews. The sample consists of six men and two women, between 19 and 77 years of age with a mean age of 39 years. Seven participants are under financial guardianship, and one manages his own finances. The data is interpreted using thematic analysis. **RESULTS:** Participants often receive help with budgeting. They mainly spend their money on daily necessities, presents and outings. They often need to ask their financial guardian for permission to buy something or to receive extra money. Participants value money to provide for basic needs and to afford enjoyable activities. A financial guardian can prevent financial stress, and participants value a trusting relationship with their financial guardian. Finally, they consider money a private matter and rarely talk to others about their financial situation. **DISCUSSION:** Support from the environment is important for people with MID to be financially independent, for example to budget, spend money and prevent financial stress. This makes them vulnerable: without support, they may not be able to manage their finances wisely and end up in financial trouble.

Keywords: Mild intellectual disability, financial capacity, financial independence, qualitative research

Samenvatting

INTRODUCTIE: Mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) zijn door een beperking in het intellectueel en adaptief functioneren mogelijk minder financieel zelfredzaam. Er is tot op heden nog geen onderzoek gedaan naar de ervaren financiële zelfredzaamheid van mensen met LVB, daarom richt dit kwalitatief onderzoek zich op de vraag: Hoe ervaren mensen met LVB hun financiële zelfredzaamheid? METHODE: Er zijn bij acht volwassenen met LVB semigestructureerde interviews afgenomen. Er deden zes mannen en twee vrouwen mee, tussen de 19 en 77 jaar oud met een gemiddelde leeftijd van 39 jaar. Zeven deelnemers staan onder bewind, één heeft eigen financieel beheer. De data is geïnterpreteerd door thematische analyse. RESULTATEN: De deelnemers krijgen bij het budgetteren vaak hulp van anderen. Ze geven hun geld voornamelijk uit aan de dagelijkse behoeften, cadeautjes en uitjes, waarbij ze soms hun bewindvoerder moeten vragen of ze iets mogen kopen en of ze extra geld kunnen krijgen. Deelnemers vinden geld bijvoorbeeld belangrijk als levensbehoefte en om leuke dingen te kunnen doen. Een bewindvoerder kan financiële stress voorkomen. Deelnemers vinden een vertrouwensband met hun bewindvoerder belangrijk. Tot slot vinden de meeste deelnemers geld privé en praten ze weinig met anderen over hun financiële situatie. DISCUSSIE: Steun vanuit de omgeving is belangrijk voor de financiële zelfredzaamheid van mensen met LVB, bijvoorbeeld bij het budgetteren, uitgeven van geld en het voorkomen van financiële stress. Dit maakt hen kwetsbaar: zonder steun lukt het hen mogelijk niet om hun financiën verstandig te beheren en krijgen ze mogelijk financiële problemen.

Trefwoorden: Licht verstandelijke beperking, financiële capaciteiten, financiële zelfredzaamheid, kwalitatief onderzoek

Financiële zelfredzaamheid van mensen met een licht verstandelijke beperking: afhankelijk of zelfstandig?

Van het doen van de boodschappen tot het betalen van rekeningen, dagelijkse situaties vragen om het toepassen van financiële vaardigheden. Daarnaast moeten toeslagen zelf worden aangevraagd, kunnen mensen producten op afbetaling kopen en leningen afsluiten en moet steeds meer digitaal geregeld worden. Voor de meeste mensen zijn dit soort zaken vanzelfsprekend. Maar hoe is dit voor mensen voor wie het betalen van rekeningen (te) ingewikkeld is, of die niet begrijpen hoe ze toeslagen aan kunnen vragen?

Financiële zelfredzaamheid, het vermogen om zelfstandig financiële zaken te regelen en beheren (Appelboom, 2016), is in het dagelijks leven dus van groot belang. Om financieel zelfredzaam te zijn, is financiële bekwaamheid belangrijk. Dit houdt in dat iemand voldoende financiële vaardigheden heeft om in theorie zelfstandig over geldzaken te beschikken (Appelbaum, 2016). Deze vaardigheden blijken aan de ene kant uit financiële kennis over wat geld is en wat je ermee kunt. Aan de andere kant speelt financieel beoordelingsvermogen een rol; het beschikken over de juiste vaardigheden die nodig zijn om verstandige en weloverwogen financiële beslissingen te nemen (Appelbaum, 2016). De context is ook belangrijk voor de financiële zelfredzaamheid, bijvoorbeeld hoeveel geld iemand heeft en of er hulp is vanuit de omgeving (Appelbaum et al., 2016). De financiële zelfredzaamheid wordt dus gevormd door het financieel beoordelingsvermogen, de financiële vaardigheden en de context.

Intellectuele en adaptieve vaardigheden zijn belangrijk om financiële vaardigheden goed te beheersen en weloverwogen financiële keuzes te maken. Intellectuele vaardigheden zijn de cognitieve vaardigheden die een persoon in staat stellen te redeneren, plannen, abstract te denken, problemen op te lossen en complexe concepten te begrijpen (Schalock et al., 2021). Deze vaardigheden zijn onder andere nodig om meerdere opties te kunnen afwegen en een

beeld te vormen van de waarde van geld. Ook zijn deze vaardigheden van belang om langetermijnconsequenties te kunnen overzien, bijvoorbeeld over de gevolgen van een grote uitgave of lening.

Naast intellectuele vaardigheden zijn adaptieve vaardigheden belangrijk om te functioneren in de maatschappij. Adaptieve vaardigheden zijn in te delen in drie categorieën: conceptuele vaardigheden, zoals rekenen, lezen en schrijven; sociale vaardigheden, zoals interpersoonlijke vaardigheden en het naleven van regels en wetten; en praktische vaardigheden, zoals telefoongebruik, het betalen van rekeningen en het doen van de boodschappen (Schalock et al., 2021). Daarmee zijn adaptieve vaardigheden essentieel voor een goede financiële zelfredzaamheid; zo is leesvaardigheid van belang om rekeningen te kunnen betalen of een verzekering af te kunnen sluiten, sociale vaardigheden om hulp in te schakelen als dat nodig is en digitale vaardigheden om wegwijs te worden met internetbankieren.

Voor mensen met een verstandelijke beperking (VB) ligt een goede beheersing van deze intellectuele en adaptieve vaardigheden niet voor de hand. Mensen met een VB hebben namelijk een beperking in het intellectueel en het adaptief functioneren, waardoor zij moeite hebben om zelfstandig te functioneren binnen de maatschappij (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)-5, 2013; Schalock et al., 2021). Er kan onderscheid gemaakt worden tussen een lichte, matige, ernstige of zeer ernstige VB (DSM-5, 2013; Schalock et al., 2021). Door de beperkingen die mensen met een VB ervaren in het intellectueel en het adaptief functioneren, lopen zij het risico om niet of verminderd financieel zelfredzaam te zijn. Dit kan met name voor mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) een probleem zijn, aangezien zij vaak (deels) zelfstandig wonen (Landelijk Kenniscentrum LVB, z.d.) en daardoor minder ondersteuning krijgen dan mensen met een ernstigere verstandelijke beperking.

Bovendien hangt intelligentie samen met executief functioneren, waardoor mensen met LVB beperkte executieve functies kunnen hebben (Erostarbe-Pérez et al., 2021; Schuiringa et al., 2016; Spaniol & Danielsson, 2021; Van Dam et al., 2018). Executieve functies bestaan onder andere uit het werkgeheugen, impulscontrole en planvorming. Ze stellen een persoon onder andere in staat om eerst na te denken voordat diegene handelt en om verleidingen te weerstaan (Diamond, 2013). Het is daarom een logisch gevolg dat een beperking in het executief functioneren het financieel beoordelingsvermogen negatief kan beïnvloeden (Coundouris et al., 2023; Mackin & Aréan, 2009). Als gevolg van executief disfunctioneren kunnen mensen met LVB bijvoorbeeld geneigd zijn om sneller iets op afbetaling kopen of een lening aan te gaan die ze niet terug kunnen betalen.

Daarnaast is de persoonlijke omgeving van invloed op de financiële zelfredzaamheid (Appelbaum et al., 2016). De financiële context van mensen met LVB is vaak ongunstig: in Nederland ontvangt 95% van de mensen met LVB een uitkering en heeft slechts een kwart enige vorm van betaald werk (Zonneveld et al., 2023). Als mensen met LVB betaald werk hebben, is dat vaak relatief eenvoudig werk aan de onderkant van de arbeidsmarkt (Putman & Woittiez, 2020). Dit relatief eenvoudige werk is vaak laagbetaald en onzeker, omdat het vaak op flexibele basis wordt verricht (De Graaf-Zijl et al., 2015). Daarnaast hebben mensen met LVB vaak een beperkter sociaal netwerk (Landelijk Kenniscentrum LVB, z.d.), wat ervoor zorgt dat ze mogelijk minder steun van de omgeving krijgen bij financiële problematiek. Dit zorgt voor een kwetsbare financiële positie, waarbij het extra belangrijk is om een goed financieel beoordelingsvermogen te hebben.

Er zijn ook indirecte aanwijzingen voor financiële problematiek bij mensen met LVB. Uit eerder onderzoek blijkt dat zij moeite kunnen hebben met vaardigheden die van belang zijn voor financiële besluitvorming, zoals het begrijpen van relevante informatie en logisch redeneren (Suto et al., 2005a). Daarnaast laat kwalitatief onderzoek zien dat geld erg

belangrijk is voor mensen met LVB (Albers & Kremer, 2022). Geld is belangrijk voor hun gevoel van eigenwaarde en een manier om een plek in de samenleving in te nemen en te laten zien dat ze ertoe doen (Albers & Kremer, 2022). Mensen met LVB lenen bijvoorbeeld geld aan mensen die belangrijk voor hen zijn en kopen dure kleding als statussymbool (Albers & Kremer, 2022). Dit kan financiële problemen met zich meebrengen voor mensen met een kwetsbare financiële positie, zoals veel mensen met LVB (De Graaf-Zijl et al., 2015; Putman & Woittiez, 2020; Zonneveld et al., 2023). Het beperkte onderzoek dat is gedaan naar de financiële zelfredzaamheid van mensen met LVB is echter enkel gericht op de financiële besluitvorming en de waardering van geld (Albers & Kremer, 2022; Suto et al., 2005a). De ervaringen met financiële zelfredzaamheid van mensen met LVB zijn niet eerder onderzocht. Kennis over de ervaringen van mensen met LVB zelf met hun financiële zelfredzaamheid is echter belangrijk om hun financiële begeleiding goed vorm te kunnen geven.

Onderzoek bij deze doelgroep brengt meerdere uitdagingen met zich mee. Ten eerste is de LVB-doelgroep erg divers. Zo wonen sommige mensen begeleid en staan onder bewind, terwijl anderen grotendeels zelfstandig wonen en hun financiën zelf regelen. Daarom is het lastig om resultaten uit een kwantitatief onderzoek te generaliseren naar alle mensen met LVB. Wat geldt voor de ‘gemiddelde’ persoon met LVB hoeft zeker niet te gelden voor iedereen die tot deze groep behoort. Daarnaast vormt het niveau van mensen met LVB een uitdaging. Veel gestandaardiseerde instrumenten voor onderzoek, zoals testen en vragenlijsten, zijn niet geschikt voor het lagere niveau van mensen met LVB. Vragenlijsten kunnen te ingewikkeld zijn om in te vullen, wat onbetrouwbare antwoorden op kan leveren. Bovendien is het bij gestandaardiseerde instrumenten vaak niet mogelijk om af te wijken van de protocollen om aan te sluiten op het niveau van de deelnemer.

Een kwalitatieve onderzoeksbenadering kan een oplossing bieden voor deze uitdagingen. Er worden bij kwalitatief onderzoek namelijk geen harde conclusies getrokken

en generaliseren naar de gehele populatie is niet het uitgangspunt. In plaats daarvan is een breed en verdiepend inzicht in de ervaringen van mensen het doel. Bovendien is het mogelijk om bij de dataverzameling aan te sluiten bij het niveau van de deelnemers, door vragen eenvoudiger te formuleren en extra uitleg te geven als een deelnemer een vraag niet goed begrijpt.

In dit onderzoek wordt daarom met behulp van kwalitatieve methoden een antwoord gezocht op de vraag: Hoe ervaren mensen met LVB hun financiële zelfredzaamheid? Er wordt gekeken naar de ervaringen met de ontvangen ondersteuning en begeleiding, hoe mensen met LVB omgaan met geld en financiële beslissingen maken, of mensen met LVB zich zorgen maken over hun financiën en het ervaren belang van geld. Het doel van dit onderzoek is om een diepgaand beeld te schetsen van de financiële ervaringen van mensen met LVB. Door meer te weten te komen over de ervaringen van mensen zelf, kan er beter aangesloten worden op hun begeleidingsbehoeftes. Hierdoor kan dit onderzoek bijdragen aan een betere financiële zelfredzaamheid van deze kwetsbare groep in de samenleving.

Methode

Deelnemers

Voor dit zijn tussen 2023 en 2025 mensen met LVB geworven. Het doel was om een diverse steekproef te werven met voldoende variatie op het gebied van leeftijd, geslacht en mate van eigen financieel beheer. Deelnemers moesten achttien jaar of ouder zijn en in enige mate over hun eigen financiën beschikken. Deelnemers konden bijvoorbeeld volledig eigen beheer hebben over hun financiën of eigen te besteden leefgeld krijgen van een bewindvoerder. Uiteindelijk hebben acht mensen deelgenomen aan het onderzoek, onder wie zes mannen en twee vrouwen. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers was 38.88 jaar met een standaarddeviatie van 20.48. Zeven deelnemers stonden onder bewindvoering en één deelnemer had volledig eigen financieel beheer (zie tabel 1 voor een overzicht van de

demografische gegevens van de deelnemers). Drie deelnemers zijn geworven via een belangenorganisatie voor mensen met LVB, vier via een woonlocatie van een zorginstelling in Friesland en één deelnemer is geworven via het persoonlijke netwerk van de onderzoeker.

Tabel 1

Demografische gegevens van de deelnemers

Deelnemer	Leeftijd	Geslacht	Bewind
P1	< 20 jaar	Vrouw	Ja
P2	20-24 jaar	Man	Ja
P3	20-24 jaar	Man	Ja
P4	25-29 jaar	Man	Ja, maar naar eigen zeggen grotendeels eigen beheer
P5	30-34 jaar	Man	Ja
P6	60-64 jaar	Man	Ja
P7	50-55 jaar	Vrouw	Ja
P8	75-79 jaar	Man	Nee

Materialen

Bij alle deelnemers zijn semigestructureerde interviews afgenomen. Voorafgaand aan de interviews is een topiclijst opgesteld (bijlage 1), die de interviewer houvast gaf welke onderwerpen centraal stonden tijdens het interview. Deze topiclist is gebaseerd op het model van Appelbaum (2016) van financiële zelfredzaamheid en was opgesteld door een eerdere onderzoeker en aangepast voor het huidige onderzoek. Vanwege het semigestructureerde karakter van de interviews was er ook ruimte voor de deelnemers om hun eigen ervaringen te delen. Er was geen vaste volgorde waarin de onderwerpen aan bod moesten komen en de interviewer had de vrijheid om in te haken op onderwerpen die de deelnemers ter sprake brachten of die de onderzoeker relevant achtte. Er werden ook een aantal algemene vragen

gesteld over het geslacht en de leeftijd van de deelnemer, of er een LVB is vastgesteld en of de deelnemers wel of niet onder bewind stond.

Procedure

Dit onderzoek is beoordeeld en goedgekeurd door de Ethische Commissie van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen (PSY-2223-S-0240). De data is in twee delen verzameld, door twee verschillende onderzoekers. Na het werven van de geïnteresseerden heeft er een kennismakingsmoment plaatsgevonden. Tijdens dit moment is de inhoud van de informatiebrief (bijlage 2) besproken, waarin in eenvoudige taal uitleg gegeven wordt over het onderzoek en hoe er met de data wordt omgegaan. Ook kregen de geïnteresseerden de gelegenheid om vragen te stellen.

Vervolgens is met de geïnteresseerden zelf of via een begeleider een afspraak gemaakt voor het interview. Voorafgaand aan het interview hebben de deelnemers en, indien van toepassing, hun wettelijk vertegenwoordiger schriftelijk toestemming gegeven voor deelname (bijlage 3). De interviews hebben bij de belangenorganisatie en op de woonlocaties van de deelnemers plaatsgevonden en werden opgenomen om ze na afloop te kunnen transcriberen. De tweede onderzoeker heeft een beloning voor deelname in de vorm van een cadeaubon van tien euro toegevoegd. Hierdoor hebben drie deelnemers geen beloning ontvangen en vijf wel.

Data-analyse

De interviewdata is door middel van thematische analyse verwerkt om op die manier patronen in de data te identificeren en analyseren (Braun & Clarke, 2006). Dit is gedaan volgens de stappen van thematische analyse in de psychologie (Braun & Clarke, 2006), die hieronder beschreven worden. De onderzoeker heeft de interviews getranscribeerd met behulp van de transcript-tool in Word en is daardoor goed bekend geworden met de interviewdata. Voordat er begonnen is met coderen heeft de onderzoeker alle transcripten nogmaals doorgelezen en zich georiënteerd op terugkomende onderwerpen. Vervolgens heeft de

onderzoeker in het programma Taguette (Rampin & Rampin., 2021) codes toegekend aan de interviewdata. Codes geven een kenmerk van de data weer dat relevant is voor de onderzoeksvraag en bestaan uit de kleinste betekenisvolle eenheid (Boyatzis, 1998). Vervolgens heeft de onderzoeker de initiële codes besproken met een andere onderzoeker en waar nodig aangepast. Met deze codes heeft de onderzoeker vervolgens, met de hulp van een collega-onderzoeker, gezocht naar potentiële overkoepelende thema's. Er is een mindmap gemaakt om codes te groeperen onder de verschillende thema's. Hieruit zijn een aantal hoofdthema's en bijbehorende subthema's ontstaan. Vervolgens zijn de initiële thema's geëvalueerd door de onderzoeker en een collega, zijn er een aantal thema's samengevoegd en een aantal vanwege een gebrek aan ondersteunende data verwijderd. Ook hebben een aantal thema's een andere naam gekregen. De thema's zijn inductief geïdentificeerd, namelijk op basis van patronen in de interviewdata.

Resultaten

Uit de interviews zijn verschillende thema's over de ervaren financiële zelfredzaamheid van de deelnemers naar voren gekomen. Deze thema's zijn: omgaan met geld; de houding ten opzichte van geld; context en steun; en tips die de deelnemers hebben voor andere mensen met LVB en voor begeleiders. Deze bestaan ieder uit smallere subthema's. De thema's en bijbehorende subthema's worden hieronder verder toegelicht.

Omgaan met geld

Budgetteren

Een groot deel van de deelnemers geeft aan dat het belangrijk is om bewust om te gaan met geld. Zij doen dit bijvoorbeeld door prijzen in de winkel te vergelijken of door te letten op aanbiedingen. Ook zijn een aantal deelnemers zuinig op hun geld en gaan ze voorzichtig om met hun spullen.

“Ja, ik heb een elektrische fiets en ik probeer wel een beetje daar voorzichtig mee om te gaan, want mijn elektrische fiets, als de remmen dan kapotgaan, die kosten zo ook wel €93 (P4)”

Toch zijn er ook een aantal deelnemers die aangeven dat ze niet letten op de inkomsten en uitgaven of prijzen in de winkels. Deze deelnemers lopen er regelmatig tegenaan dat ze niet genoeg leefgeld hebben om het einde van de week te halen, en hun bewindvoerder moeten vragen om extra geld.

“Ik heb soms ook wel dat ik gewoon tekortkom. Dat het op zondag al op is, maar dat is mijn eigen schuld.” (P5)

De meeste deelnemers vertellen dat ze sparen. Ze worden hierbij vaak geholpen door hun bewindvoerder. Een deelnemer die zelf spaart, vertelt hier het volgende over.

“Ik leg elke keer gewoon vijf euro aan de kant en dan aan het einde heb je een leuk bedrag” (P2).

Deelnemers sparen voornamelijk voor luxeproducten, zoals een telefoon of gadgets, en benodigheden naast de dagelijkse uitgaven, zoals vuurwerk en meubilair. Daarnaast hebben de deelnemers vaak langetermijndoelen, bijvoorbeeld om een auto of een huis te kopen of om op een dure vakantie te gaan. Veel deelnemers sparen hier niet concreet voor, maar geven aan dat dit meer een wens is voor de toekomst.

De deelnemers budgetteren op verschillende manieren. De meeste mensen krijgen hierbij hulp van hun bewindvoerder, ouders of begeleider. De deelnemers houden op hun bankapp bij hoeveel er elke maand binnenkomt en uitgaat. Eén deelnemer vertelt daarnaast dat hij samen met zijn persoonlijk begeleider een papieren kasboekje bijhoudt, waarin hij elke maand opschrijft hoeveel geld hij van zijn vader krijgt en waar hij het aan uitgeeft.

Uitgaven

De deelnemers geven hun geld voornamelijk uit aan de dagelijkse behoeften, zoals boodschappen, cosmetica en schoonmaakspullen. Opvallend is dat veel deelnemers het belangrijk vinden om cadeautjes te kunnen kopen voor mensen die belangrijk voor hen zijn. Daarnaast geven deelnemers geld uit aan uitjes zoals treinreizen, concerten, stappen en uit eten gaan. De deelnemers die onder bewind staan moeten voor dit soort uitgaven vaak hun bewindvoerder voor extra geld vragen.

“Laatst heb ik bijvoorbeeld geld aangevraagd om, nou voor mijn verjaardag. Dan wil ik gebak kopen en hapjes. Dan vraag ik 200-300 euro aan en dat heb ik dan daarvoor nodig. En dan geef ik het daar dan bijvoorbeeld aan uit. [...] Gehoorapparaat heb ik. En dan vraag ik ook extra geld voor aan.” (P6)

Veel deelnemers doen daarnaast online aankopen. Ze bestellen bijvoorbeeld eten, kopen concertkaartjes, zoeken online naar aanbiedingen of kopen spullen bij webshops. Bijna alle deelnemers geven echter de voorkeur aan fysieke winkels, voornamelijk omdat ze het fijn vinden om iets te zien of te kunnen passen voordat ze het kopen. Eén deelnemer geeft echter aan dat hij liever op internet aankopen doet, omdat hij dan niet naar de stad hoeft.

Deelnemers betalen op verschillende manieren, maar vooral met de pin. Eén deelnemer vertelt dat hij het pinnen soms lastig vindt, omdat hij zijn pasje er snel op moet leggen en hij hier gestrest van kan raken.

“Soms gaat nog wel eens fout. Dan gaat het een beetje snel. Dan moet je snel dat pasje erop doen.” (P3).

Hij is wel steeds meer aan het oefenen met pinnen en het gaat steeds beter. Deze deelnemer vertelt ook dat zijn vader hem helpt om geld uit de muur te halen, zodat hij zelf contant af kan rekenen. Sommige deelnemers lukt het daarnaast om online aankopen zelf te betalen, andere deelnemers vragen hiervoor de hulp van familieleden, hun bewindvoerder of een begeleider.

Houding ten opzichte van geld

Belang van geld

De deelnemers vinden geld in wisselende mate belangrijk, maar geen enkele deelnemer vindt geld onbelangrijk. Veel deelnemers zien geld als een levensbehoefte. Zo geeft een deelnemer het volgende aan.

“Geld is belangrijk dat je rond kunt komen. Dat je boodschappen kunt halen [...] Dat je gewoon jezelf kunt onderhouden.” (P7)

Andere deelnemers vinden geld belangrijk, omdat het hen in staat stelt om leuke dingen te doen, om cadeautjes voor anderen te kopen of om niet afhankelijk van anderen te zijn om voor hen te zorgen.

“Kijk, geld maakt niet gelukkig, daar ben ik zeker mee eens, maar geen geld maakt wel ongelukkig. Want, om eten te kopen heb je toch echt geld nodig. Om die roos voor je vriend of vriendin te halen, heb je geld nodig, om een chocolaatje voor iemand te halen, heb je geld nodig. Stel, ik kan een cadeautje voor iemand kopen. Dat is hetgeen wat ik echt het belangrijkste vind.” (P4)

Zorgen over geld

De meeste deelnemers geven aan dat ze zich over het algemeen weinig zorgen maken over geld. Ze vertellen dat hun bewindvoerder die zorg heeft, dat ze geholpen worden door hun ouders of dat ze zelf genoeg geld hebben om rond te komen. Een aantal deelnemers geeft echter aan dat ze zich wel zorgen maken over geld. Ze vertellen dat het leven en de boodschappen steeds duurder worden, maar dat hun leefgeld of inkomen niet in dezelfde mate mee stijgt. Ze zouden zich minder zorgen maken als ze wat meer te besteden zouden hebben.

“Ik kom nu ook nog rond. Alleen moet ik heel erg op de centen letten, want het vliegt de beurs uit.” (P5)

Context en steun

Bewindvoering

Bijna alle deelnemers hebben een bewindvoerder. Voor sommige mensen is dit één of beide ouders, andere deelnemers hebben een bewindvoerder vanuit een instantie. De deelnemers zijn veelal positief over het feit dat ze onder bewind staan. Ze geven bijvoorbeeld aan dat ze het lastig vinden om hun geld zelf te beheren en dat ze dankzij hun bewindvoerder minder stress hebben.

“En niet eens omdat ik schulden heb, maar gewoon maar dat ik geen stress heb met al die al die betalingen, laat iemand anders ‘t maar doen, ja.” (P2)

Een andere deelnemer zegt hierover:

“Ik merk dat ik nu rust heb, omdat dat geld goed besteed wordt en goed bewaard blijft.” (P6)

Een bewindvoerder kan ook helpen om niet te veel geld uit te geven.

“Daarom ben ik ook blij dat ik mijn eigen financiën niet helemaal zelf heb, want dat komt niet goed. Nee, dan sla ik door. Dat is wel goed dat ik het voor mezelf weet, hoor.” (P5)

De deelnemers vinden het daarnaast fijn om met hun bewindvoerder te kunnen sparren over moeilijke financiële beslissingen en geven aan dat hun bewindvoerder benaderbaar is en dat dingen snel geregeld zijn. De deelnemers vinden het belangrijk om een goede band te hebben met hun bewindvoerder.

“Ik ken mijn bewindvoerder door en door en daar voel ik me op mijn gemak en die vertrouw ik ook in alles.” (P6)

Deelnemers die een ouder als bewindvoerder hebben, zien dit als voordeel boven een instantie die je geld beheert.

“Zonder mijn moeder, nou ja, dan ben ik ook nergens. Als mijn moeder er niet was, dan had ik een bewindvoerder gehad, zeg maar.” (P5)

“Ik ben heel tevreden van hoe we het geregeld hebben. En hoe het hebben afgesproken dat mem (Fries: mama) gaat kijken wat ik heb. Dat is gewoon heel fijn, dat ze dit doen [...] Je hebt het zelf nog in de hand en als je bijvoorbeeld onder bewindvoering of curatele zou staan, dat lijkt mij een nadeel.” (P7)

Eén deelnemer geeft echter aan dat hij blij is dat zijn ouders geen bewindvoerder zijn.

“Zo’n goede band heb ik niet met mijn ouders en ik wist gewoon als we het over geld gaan hebben, dan krijg je gewoon nog meer spanning [...] dus koos ik voor een bewindvoerder in plaats van mijn ouders.” (P6)

Een andere deelnemer heeft een negatieve ervaring met haar bewindvoerder gehad: de bewindvoerder was nalatig in het betalen van haar rekeningen, waardoor ze in de schulden kwam en ze zelfs een schuldeiser voor de deur heeft gehad. Vanwege deze ervaring zou ze het liefst haar eigen geld willen beheren.

Openheid over geld

De deelnemers hebben verschillende ervaringen met het praten over geld met anderen. Ze praten ten eerste weinig met bewoners of vrienden over geld: ze vinden hun financiële situatie privé of vinden geld een oninteressant onderwerp om over te praten.

“Maar het is maar net wie want ik ga niet met iedereen maar over mijn financiële geld praten. Het is mijn geld.” (P2)

“Ik dat vind dat het iets van mij is.” (P7)

Sommige deelnemers vinden het fijn om met hun begeleiders over geld te praten: ze geven aan dat het fijn is om advies te krijgen van hun begeleider over financiële keuzes, met name als hun mentor of bewindvoerder niet beschikbaar is. De meeste deelnemers geven echter aan dat ze liever niet met hun begeleiders over geld praten: ze vinden hun geldsituatie privé of vinden het fijn als één persoon hen helpt met geld, namelijk hun bewindvoerder. Dit is zowel het geval voor de deelnemers met een externe bewindvoerder als de deelnemers met een

familielid als bewindvoerder. Eén deelnemer geeft aan dat begeleiders het zelf lastig vinden om met cliënten over geld te praten. Een paar deelnemers vertellen dat ze soms met een broer of zus over geld praten.

“Als ik een vraag heb, dan [ga ik naar mijn] oudste broer. Nou, die is wel slim ja. Die weet wel veel, en die heeft mijn moeder er ook bij geholpen.” (P1)

“[Ik vraag aan mijn broer] is het verstandig dat ik dit doe. Wat zal ik doen? Kan dat ook, toen met die PlayStation? Hij zei van ja, waarom geef je jezelf niet eens een keer een leuk cadeau [...] ‘Ja, maar het is een groot bedrag’. Ja, maar hij zegt, je mag toch ook genieten?’ (P2)

Beschermende factoren en kwetsbaarheden

Deelnemers noemen verschillende dingen die hen beschermen tegen financiële problemen. Eén deelnemer geeft aan dat zijn ouders genoeg geld hebben om hem financieel te ondersteunen. Een andere deelnemer geeft aan dat hij dankzij zijn bewindvoerder niet meer in de schulden zit. Andere deelnemers vertellen bovendien dat hun huidige financiële situatie goed is omdat hun bewindvoerder het geld goed beheert. Daarnaast vertelt een aantal deelnemers dat ze van ouders, pleegouders of school geleerd hebben om goed met geld om te gaan. Eén deelnemer geeft aan dat hij van nature voorzichtig is, en dat het hem daarom lukt om zijn geld volledig zelfstandig te beheren.

“Het moet ook wel een beetje in je zitten. Je moet ook wel een beetje de verantwoordelijkheid kunnen hebben om ermee om te gaan. Ik denk ook wel dat ik een beetje het type ervoor ben.” (P4)

Deelnemers vertellen echter ook over hun valkuilen of dingen die ze kwetsbaar maken voor financiële problemen. Eén deelnemer is in de schulden terecht gekomen door online misleiding. Hij geeft aan dat er van zijn kwetsbare positie misbruik is gemaakt. Twee andere

deelnemers vertellen dat ze moeilijk om kunnen gaan met verleidingen: één deelnemer heeft naar eigen zeggen ‘een gat in zijn hand’.

“Want als ik het zie jongen, dan brandt het al in mijn bûse (Fries: broekzak) dan, dan wil ik het gelijk hebben en dan moet het ook nog precies die dag zelf zijn. En, oh, het is zo erg bij mij.” (P5)

Een andere deelnemer vertelt dat hij zich regelmatig laat verleiden door koopjes en aanbiedingen.

“Soms moet ik eten weggooien omdat het in de aanbieding was, zeg maar. En dan moet ik er toch weggooien omdat ik het op de houdbaarheidsdatum gekocht had. Soms kom ik wel eens in de verleiding omdat iets te goedkoop is.” (P4).

Tips

Voor andere mensen met LVB

Deelnemers hebben verschillende tips en adviezen voor andere mensen met LVB in een vergelijkbare financiële situatie om met hun financiën om te gaan. Zo adviseert een deelnemer aan anderen om te zorgen voor een goede band met de bewindvoerder.

“Zorg dat je goede band hebt met je bewind. En dat je eerlijk en oprecht naar je bewindvoerder bent van wat je gedaan hebt en wat je koopt [...] En als er wat is dat ik gewoon haar kan benaderen [...] Zorg dat je een goede klik met haar hebt.” (P2)

Een ander advies is om geld bewust uit te geven en geen onnodige dingen te kopen. Een deelnemer adviseert anderen om bewust te zijn van de eigen tekortkomingen en om hulp te vragen bij dingen die niet zelfstandig lukken. Een andere deelnemer geeft daarentegen het volgende advies.

“[Kijk naar wat] je zelf kan zelf doen. Zoveel mogelijk zelf blijven doen en het niet laten overnemen door een ander.” (P8)

Voor begeleiders

Deelnemers geven verschillende adviezen aan begeleiders van de woonlocatie.

Volgens de deelnemers is het belangrijk dat begeleiders geldsituaties benaderen vanuit het perspectief van de cliënt.

“Niet aanvallend erin gaan. Gewoon eerst aanhoren en dan gewoon een beetje meebuigen.” (P2)

“Ga mee met de cliënt, met zijn verhalen en je moet niet jouw verhaal bij hem of haar opdringen.” (P8)

Daarnaast vinden deelnemers het belangrijk dat begeleiders hen stimuleren om dingen zelf te doen, maar ook te helpen waar nodig.

“Kijk naar de mogelijkheden van wat iemand zelf kan [...] Het ligt eraan om wat voor persoon het gaat. Kijk, als het over een persoon gaat die zichzelf een beetje kan redden en om kan gaan met geld is het een andere manier dan als iemand het helemaal niet begrijpt.” (P7)

Eén deelnemer heeft als advies om begeleiders in hun opleiding te leren om het onderwerp ‘geld’ aan te kaarten bij cliënten.

Discussie

Interpretatie van de resultaten

In dit onderzoek is er een antwoord gezocht op de onderzoeksvraag: Hoe ervaren mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB) hun financiële zelfredzaamheid? Er is een diepgaand beeld geschetst van persoonlijke financiële ervaringen van mensen met LVB met financiële zelfredzaamheid, iets wat tot op heden zelden gedaan is. Er komt naar voren dat mensen met LVB uiteenlopende ervaringen hebben met hun financiële zelfredzaamheid, maar dat er ook veel overeenkomsten zijn. Een terugkerend thema is het belang van de omgeving van een persoon, in de vorm van steun van ouders en bewindvoerder en de kwetsbaarheid van mensen met LVB als de omgeving niet kan ondersteunen of verleidingen biedt. De belangrijkste inzichten worden geïnterpreteerd in het licht van bestaande literatuur,

sterktes en beperkingen van dit onderzoek worden toegelicht, er worden suggesties gedaan voor vervolgonderzoek en er worden praktische handvaten gegeven voor de financiële begeleiding van mensen met LVB.

Ten eerste budgetteren veel deelnemers, waarvoor hulp vanuit de omgeving belangrijk is: deelnemers worden geholpen door hun bewindvoerder, familie of begeleider. Dat het de deelnemers vaak niet zelf lukt om te budgetteren is in lijn met de verwachtingen: de beperkingen die mensen met LVB hebben in het intellectueel en executief functioneren (Schalock et al., 2021; Erostarbe-Pérez et al., 2021; Schuiringa et al., 2016; Spaniol & Danielsson, 2021; Van Dam et al., 2018), kunnen het voor hen lastiger maken om zelfstandig de inkomsten en uitgaven bij te houden en om te sparen. Hierdoor zijn ze voor deze vaardigheden vaak aangewezen op ondersteuning vanuit hun omgeving. Daarnaast spelen executieve functies, zoals het vermogen om te plannen en impulsen te onderdrukken (Diamond, 2013), een belangrijke rol bij het budgetteren. Om bijvoorbeeld zelfstandig te kunnen sparen, is het nodig om rekening te houden met de lange termijn en de directe behoeftebevrediging te onderdrukken.

Bij het doen van uitgaven zijn de deelnemers eveneens afhankelijk van hulp uit de omgeving. Ze krijgen leefgeld, dat niet genoeg is om meer te kopen dan de dagelijkse benodigdheden. Ze moeten hun bewindvoerder vragen als ze iets anders willen kopen dan de dagelijkse benodigdheden. Daarnaast krijgen ze vaak hulp bij het doen van online aankopen. Dit is in lijn met de beperkingen die mensen met LVB hebben in het adaptief functioneren (Schalock et al., 2021), waardoor ze minder lees- en digitale vaardigheden hebben om zelf (online) aankopen te kunnen doen.

Verder zien veel deelnemers het belang in van geld, namelijk als middel om in levensbehoeften te voorzien, leuke dingen te doen, luxeproducten te kopen en om hun waardering naar anderen te tonen. Ze noemen niet expliciet dat ze geld zien als

statussymbool, zoals wel in eerder onderzoek wordt beschreven (Albers & Kremer, 2022). De deelnemers van dit onderzoek gebruiken geld wel om te laten zien dat ze iets voor iemand kunnen doen. Op deze manier kan hun eigenwaarde wellicht versterkt worden, zoals ook omschreven door Albers en Kremer (2022).

Er is bij de deelnemers een tegenstelling zichtbaar tussen autonomie en afhankelijkheid van steun van hun bewindvoerder. Autonomie houdt in dat iemand zelfbeschikking heeft en eigen keuzes kan maken (Sneddon, 2013). Aan de ene kant vinden ze het vervelend dat ze afhankelijk zijn van hun bewindvoerder om financiële beslissingen te kunnen nemen. Het belang van autonomie voor welzijn vindt brede ondersteuning in de literatuur (Eriksson et al., 2022; Steckermeier, 2020), wat ook voor mensen met een verstandelijke beperking het geval is (Frielink et al., 2018). Aan de andere kant geven de deelnemers aan dat hulp van een bewindvoerder financiële stress kan voorkomen, en de daarmee samengaan negatieve consequenties zoals angst, depressie en gevoelens van hopeloosheid (Richardson et al., 2013). De deelnemers streven daarmee naar zo veel mogelijk autonomie en zelfredzaamheid, maar zien ook in dat ze hulp nodig hebben bij het regelen van hun financiën.

De deelnemers vertellen verder dat ze het belangrijk vinden dat er een vertrouwensband is met hun bewindvoerder. De kwaliteit van de band met de bewindvoerder lijkt de tevredenheid met bewind te bepalen. Dit komt overeen met het feit dat vertrouwen belangrijk is voor een succesvolle professionele relatie met cliënten met LVB (Maniezki et al., 2025).

Aan de ene kant kan hulp vanuit de omgeving mensen met LVB beschermen tegen financiële problemen. Deelnemers geven bijvoorbeeld aan dat hun bewindvoerder hen helpt met bepaalde financiële vaardigheden, zoals het betalen van rekeningen, en hen beschermt tegen slechte financiële beslissingen, zoals impulsaankopen. Ook kunnen ouders een

financieel vangnet vormen. Aan de andere kant biedt de omgeving ook verleidingen: deelnemers willen bijvoorbeeld graag dure dingen kopen en raken verleid door aanbiedingen in de supermarkt. Daarmee wordt de kwetsbare positie van mensen met LVB zichtbaar: als er geen ondersteunende omgeving is, kunnen mensen met LVB mogelijk in financiële problemen komen. Mensen met LVB zijn beïnvloedvaarder, handelen vaak impulsiever en hebben een beperkter sociaal netwerk (Landelijk Kenniscentrum LVB, z.d.). Dit maakt dat zij, vooral als er weinig toezicht en steun is vanuit de omgeving, mogelijk kwetsbaarder zijn voor financiële problematiek. Dit komt ook terug in het model van Appelbaum (2016) van financiële zelfredzaamheid: de context bepaalt uiteindelijk of iemand financieel zelfredzaam is. Voor mensen met LVB kan dit betekenen dat ze financieel zelfredzaam kunnen zijn met steun uit de omgeving, ondanks hun beperkte financiële vaardigheden en financieel beoordelingsvermogen.

Daarnaast vinden de meeste deelnemers geld een privézaak. Ze praten niet graag met anderen over geld. In de literatuur is algemeen bekend dat geld vaak een taboe is en dat men niet graag over de eigen financiële situatie praat (Aldridge, 2002; Alsemgeest, 2016; Trachtman, 1999). De beperkte openheid over de financiële situatie van de deelnemers met LVB komt dus overeen met het algemene taboe dat over praten over geldzaken hangt.

Sterktes

Dit onderzoek heeft meerdere sterke punten. Allereerst biedt dit onderzoek een unieke kijk op de eigen financiële ervaringen van mensen met LVB. Er is al enig onderzoek gedaan naar de financiële capaciteiten van mensen met LVB (Suto et al., 2005a; Suto et al., 2005b). Er is echter nog geen onderzoek gedaan naar de ervaren financiële zelfredzaamheid en de behoeftes van mensen zelf. Dit onderzoek levert een unieke bijdrage aan de kennis over de ervaren financiële zelfredzaamheid en de behoeftes van de mensen zelf. Deze kennis kan gebruikt worden om mensen met LVB beter te kunnen ondersteunen en om beter aan te

kunnen sluiten op hun behoeften. Een ander sterk punt van dit onderzoek, is dat de deelnemers open konden praten over hun financiële situatie. Meerdere deelnemers hebben ervaringen gedeeld over valkuilen en financiële problemen, ondanks dat ze aangaven dat ze het lastig vonden om hierover te praten. Daarnaast zijn er mensen van verschillende leeftijden geïnterviewd. Hierdoor zijn de perspectieven van jongvolwassenen, volwassenen en ouderen meegenomen. Bovendien zijn de codes en thema's besproken met een andere onderzoeker. Deze 'peer debriefing' is bij thematische analyse een goede manier om de geloofwaardigheid ('credibility') van de gekozen codes en thema's te bevorderen (Nowell et al., 2017).

Beperkingen en suggesties voor vervolgonderzoek

Dit onderzoek heeft ook een aantal beperkingen en aan de hand daarvan kunnen er suggesties gedaan voor vervolgonderzoek gedaan worden. Ten eerste hebben er zes mannen en twee vrouwen meegedaan aan dit onderzoek. Daardoor is het perspectief van vrouwen (nog) niet voldoende meegenomen in dit onderzoek. Het is aannemelijk dat mannen en vrouwen verschillende ervaringen hebben met hun financiële situatie en zelfredzaamheid, aangezien eerder onderzoek laat zien dat er verschillen zijn tussen de financiële prestaties van mannen en vrouwen (Robson & Peetz, 2020), waarbij vrouwen lager scoren op verschillende aspecten van financiële zelfredzaamheid. Deze verschillen zouden zich kunnen vertalen naar mensen met LVB, wat zou kunnen leiden tot verschillende ervaringen van mannen en vrouwen. Het is daarom belangrijk om dit onderzoek aan te vullen met interviews bij vrouwen. Zo kan er een zo compleet mogelijk beeld gevormd worden van de verschillende financiële ervaringen.

Daarnaast hebben, met uitzondering van één deelnemer, uitsluitend mensen met een bewindvoerder meegedaan aan dit onderzoek. Hierdoor missen de ervaringen van mensen met LVB die grotendeels eigen financieel beheer hebben. Mensen met LVB die wel hun eigen financiën beheren, hebben wellicht andere financiële ervaringen dan mensen die wel onder

bewind staan. Zij hebben bijvoorbeeld niet alleen maar leefgeld te besteden en hebben mogelijk meer financiële problemen. Het kan daarom relevant zijn om meer interviews af te nemen bij mensen met LVB die wel beschikking hebben over hun eigen financiën.

Er zou ook aanvullend onderzoek gedaan kunnen worden bij mensen met zwakbegaafdheid, die ook een kwetsbare positie in de samenleving hebben (Peltopuro et al., 2023). Mensen met zwakbegaafdheid hebben een hoger intellectueel functioneren en betere adaptieve vaardigheden dan mensen met LVB. Ze hebben echter een minder goed adaptief functioneren dan mensen zonder zwakbegaafdheid (Jonker et al., 2021; Wexler et al., 2022). Het is aannemelijk dat zij minder onder toezicht staan van hulpverleners dan mensen met een verstandelijke beperking en daardoor kwetsbaar zijn voor financiële problematiek.

Tot slot is de onderzoeksgroep van acht deelnemers mogelijk niet groot genoeg geweest om datasaturatie te bereiken. Datasaturatie houdt in dat er een punt bereikt wordt waarop het vergaren van meer data niet zal leiden tot meer waardevolle inzichten (Saunders et al., 2018). Er zijn negen tot zeventien interviews nodig om bij kwalitatief onderzoek tot datasaturatie te komen (Hennink & Kaiser, 2022). Bij het analyseren van de data bleek dat er ook bij de latere interviews nieuwe codes en onderwerpen naar voren kwamen. Deze nieuwe codes waren echter steeds vaker te scharen onder eerder-geïdentificeerde onderwerpen. Daarom is datasaturatie nog niet bereikt, maar vermoedelijk wel dichtbij.

Een aanvullende suggestie voor vervolgonderzoek is om kwalitatieve data over de ervaren financiële zelfredzaamheid te vergelijken met kwantitatieve gegevens over de daadwerkelijke financiële prestaties en zelfredzaamheid. Het vermogen om financiële beslissingen te nemen kan bijvoorbeeld in kaart gebracht worden door een testbatterij bestaande uit zeven tests, de Financial Decision-Making (FDM) testbatterij (Koerts et al., 2020). Door kwalitatieve en kwantitatieve gegevens met elkaar te vergelijken, kan gekeken

worden of mensen met betere financiële competenties hun zelfredzaamheid anders ervaren dan mensen met minder goede financiële capaciteiten.

Er zijn een aantal onderwerpen in dit onderzoek niet aan bod gekomen. Het zou interessant zijn om in toekomstig onderzoek te vragen hoe mensen met LVB omgaan met phishingberichten, aangezien deze met de komst van AI steeds realistischer worden. Voor mensen met LVB is het wellicht lastig om echt van nep te onderscheiden. Ook zou het interessant zijn om te onderzoeken wat de rol is van opvoeders in de financiële zelfredzaamheid met LVB. Zijn mensen die van hun ouders hebben geleerd om met geld om te gaan bijvoorbeeld zelfredzamer dan mensen met ouders die zelf financiële problematiek hebben gehad? Daarnaast is het nog onduidelijk wat hulpverleners, zoals gedragswetenschappers en begeleiders, nodig hebben in de financiële begeleiding van mensen met LVB. Het wordt daarom aanbevolen om ook interviews met hen te doen om in kaart te brengen waar zij behoefte aan hebben om de hulpverlening te verbeteren.

Implicaties voor de praktijk

De resultaten van dit onderzoek hebben ook verschillende implicaties voor de praktijk. Ten eerste kan de financiële zelfredzaamheid van mensen met LVB verbeterd worden door te zorgen voor een ondersteunende omgeving. Allereerst kan bewindvoering helpen om financiële stress en problematiek te verminderen of te voorkomen. Het is daarom belangrijk om bewindvoering toegankelijk te maken voor mensen met LVB voor wie het moeilijk is om zelfstandig de financiën te beheren. Begeleiders van mensen met LVB kunnen hier een actieve rol in spelen, door hun cliënten voor te lichten over bewindvoering en hen eventueel te helpen dit aan te vragen. Zo is het mogelijk om bijzondere bijstand aan te vragen als een persoon de vergoeding voor het bewind niet zelf kan betalen (Rijksoverheid, z.d.). Als mensen niet op de hoogte zijn van dit soort regelingen, zijn ze mogelijk terughoudender om bewindvoering aan te vragen.

Daarnaast kan hulp vanuit de omgeving mensen met LVB die zelf hun financiën willen beheren helpen om onder bewind vandaan te komen. Het is aangeraden om mensen met LVB hierin intensief te begeleiden: cliënten kunnen stapsgewijs meer financiële zelfstandigheid en verantwoordelijkheid krijgen. Dit kan gedaan worden door de bewindvoerder of door een speciale coach. Het is belangrijk om te monitoren of een cliënt de nieuwe verantwoordelijkheden en taken aan kan. Begeleiders, ouders en andere familieleden kunnen cliënten helpen met het aanleren van financiële vaardigheden en kunnen meedenken in de financiële besluitvorming.

Verder kan het waardevol zijn als begeleiders van mensen met LVB leren om het onderwerp ‘geld’ aan te kaarten bij hun cliënten. Om het onderwerp bespreekbaar te maken bij cliënten, kan het helpen om de situatie vanuit het perspectief van de cliënt te benaderen. Het is hierbij belangrijk dat begeleiders er zich bewust van zijn dat het voor cliënten niet alleen maar draait om rondkomen, maar dat het voor hen ook belangrijk is om leuke dingen te kunnen doen of kopen. Eerder onderzoek laat ook al zien dat begeleiders niet altijd goed kunnen inschatten op welke manieren geld belangrijk is voor hun cliënten (Albers & Kremer, 2022). Het wordt begeleiders aangeraden om het gesprek met hun cliënten open in te gaan en hun mening niet aan hen op te dringen. Daarnaast geven deelnemers aan dat ze geld een privézaak vinden, en dat ze niet graag met anderen over hun financiële situatie praten. Het wordt mogelijk makkelijker om met cliënten over geld te praten als begeleiders het gesprek zonder oordeel aangaan en alles bespreekbaar maken, om een schaamtegevoel voor financiële problematiek bij cliënten te voorkomen. Er kunnen cursussen gegeven worden aan begeleiders om hen te leren om het onderwerp ‘geld’ aan te kaarten bij cliënten. Als de begeleiding de financiële situatie van hun cliënten in de gaten kan houden en cliënten open durven zijn over hun financiële situatie en problemen, kan financiële problematiek mogelijk voorkomen worden.

Het is verder belangrijk om bij het aanwijzen van een bewindvoerder rekening te houden met de wensen van de persoon met LVB zelf. Uit dit onderzoek blijkt dat sommige deelnemers het erg waarderen dat een familielid hun bewindvoerder is. Aan de andere kant kan een familielid als bewindvoerder de relatie tussen familieleden en de persoon die onder bewind staat negatief beïnvloeden (Jansen et al., 2025), wat een deelnemer van dit onderzoek ook aangeeft. Maatwerk bij het aanstellen van een bewindvoerder is dus belangrijk.

Verder benadrukt dit onderzoek het belang van een vertrouwensband tussen mensen met LVB en hun bewindvoerder. Een bewindvoerder zou kunnen investeren in het opbouwen van vertrouwen en een goede relatie met hun cliënten, door regelmatig contact te hebben met hun cliënten en beschikbaar te zijn voor vragen. Bewindvoerders hebben echter maar gemiddeld zeventien uur per jaar te besteden per cliënt, wat volgens hen ten koste gaat van de kwaliteit van de dienstverlening (Van Geffen, 2024). Als er meer uren beschikbaar zijn, kan een bewindvoerder investeren in het opbouwen van een vertrouwensband met hun cliënten met LVB.

Conclusie

Concluderend zijn mensen met LVB in sterke mate afhankelijk van mensen in hun omgeving om financieel zelfredzaam te zijn. Als er onvoldoende steun vanuit de omgeving is, lukt het hen mogelijk niet om verstandig hun financiën te beheren. De financiële zelfredzaamheid van mensen met LVB valt of staat dus met passende begeleiding en ondersteuning.

Referenties

- Albers, A., & Kremer, M. (2022). *De eigenwaarde van geld: Jonge mensen met een licht verstandelijke beperking in de hulpverlenerspraktijk*. Universiteit van Amsterdam. [De eigenwaarde van geld_Charlotte-Albers-en-Monique-Kremer.pdf](#)
- Aldridge, A. (1998). Habitus and Cultural Capital in the Field of Personal Finance. *The Sociological Review*, 46(1), 1-23. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.00087>
- Alsemgeest, L. (2016). Talking about money is taboo. *Industry and Higher Education*, 30(6), 394-401. <https://doi.org/10.1177/0950422216670065>
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Appelbaum, P. S., Spicer, C. M., & Valliere, F. R. (2016). *Informing Social Security's Process for Financial Capability Determination*. National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/21922>
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. Sage Publications
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Coundouris, S. P., Hohn, S., Basu, A., Dulleck, U., Henry, J. D., & Cherbuin, N. (2023). Cognition and Financial Decision-Making in Older Adult Spouses. *Gerontology*, 69(9), 1128–1136. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1159/000531193>
- De Graaf-Zijl, M., E. Josten, S. Boeters, E. Eggink, J. Bolhaar, I. Ooms, A. den Ouden, & I. Woittiez (2015). *De onderkant van de arbeidsmarkt in 2025*. Centraal Planbureau | Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-boek-17-de-onderkant-van-de-arbeidsmarkt-2025.pdf>

- Diamond A. (2013). Executive functions. *Annual Review of Psychology*, 64(1), 135–168.
<https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143750>
- Eriksson, M., Boman, E., & Svedberg, P. (2022). Autonomy and health-related quality of life in adolescents. *BMC Pediatrics*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12887-022-03607-5>
- Erostarbe-Pérez, M., Reparaz-Abaitua, C., Martínez-Pérez, L. & Magallón-Recalde, S. (2021). Executive functions and their relationship with intellectual capacity and age in schoolchildren with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 66(1-2), 50-67. <http://dx.doi.org/10.1111/jir.12885>
- Frielink, N., Schuengel, C., & Embregts, P. J. C. M. (2018). Autonomy Support, Need Satisfaction, and Motivation for Support Among Adults With Intellectual Disability: Testing a Self-Determination Theory Model. *American Journal of Intellectual and Developmental Disabilities*, 123(1), 33-49. <https://doi.org/10.1352/1944-7558-123.1.33>
- Hennink, M., & Kaiser, B. N. (2022). Sample Sizes for Saturation in Qualitative Research: A Systematic Review of Empirical Tests. *Social Science & Medicine*, 292(1), 1-10 <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114523>
- Jansen, J. L., Verhage, V., Bruggeman, R., Krabbendam, L., & Koerts, J. (2025). A penny for your thoughts: three perspectives on financial problems and their associated factors of people with psychotic disorders. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 20(1). <https://doi.org/10.1080/17482631.2025.2479945>
- Jonker, F., Didden, R., Goedhard, L., Korzilius, H., & Nijman, H. (2021). The ADaptive Ability Performance Test (ADAPT): A new instrument for measuring adaptive skills in people with intellectual disabilities and borderline intellectual functioning. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 34(1), 1156–1165. <https://doi.org/10.1111/jar.12876>

- Koerts, J., Banga, D. F., Jansen, J. L., De Deyn, P. P., & Tucha, O. (2020). Een nieuwe testbatterij gericht op financiële competentie en financiële prestaties: Hoe presteren mensen met neurodegeneratieve aandoeningen hierop? *Neuropraxis*, 24(5-6), 169-178.
<http://dx.doi.org/10.1007/s12474-020-00267-y>
- Landelijk Kenniscentrum LVB (z.d.). *LVB & Participatie*. Geraadpleegd op 13 december 2024, van <https://www.kenniscentrumlvb.nl/themas/participatie-lvb/>
- Landelijk Kenniscentrum LVB (z.d.) *LVB & risico 's*. Geraadpleegd op 27 juni 2025, van <https://www.kenniscentrumlvb.nl/themas/risicos-lvb/>
- Mackin, R. S., Areán, P. A. (2009). Impaired financial capacity in late life depression is associated with cognitive performance on measures of executive functioning and attention. *Journal of the International Neuropsychology Society*, 15(5), 793-798.
<http://dx.doi.org/10.1017/S1355617709990300>
- Maniezki, A., Martínez-Tur, V., Estreder, Y., Moliner, C., & Gracia, E. (2025). Relations between justice and trust in professionals working with persons with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disabilities*.
<https://doi.org/10.1177/17446295251319383>
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic Analysis: Striving to Meet the Trustworthiness Criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1). <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- Peltopuro, M., Vesala, H.T., Ahonen, T., & Närhi, V.M. (2023) Borderline Intellectual Functioning and Vulnerability in Education, Employment and Family. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 25(1), p. 334–349. <https://doi.org/10.16993/sjdr.965>
- Putman, L., & Woittiez, I. (2020). *Meer meedoen: Inzicht in de onderwijs- en arbeidsmarktdeelnemers van mensen met een licht verstandelijke beperking*. Sociaal en

- Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/09/01/meer-meedoen>
- Rampin, R., & Rampin, V. (2021). Taguette: open-source qualitative data analysis. *Journal of Open Source Software*, 6(68), 3522. <https://doi.org/10.21105/joss.03522>
- Richardson, T., Elliot, P., Roberts, R. (2013). The relationship between personal unsecured debt and mental and physical health: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 33(8), 1148-1162. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2013.08.009>
- Rijksoverheid (z.d). *Curatele, bewind en mentorschap – Vraag en antwoord – Financiële vergoeding curator, beschermingsbewindvoerder of mentor*. Geraadpleegd op 1 juli 2025, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/curatele-bewind-en-mentorschap/vraag-en-antwoord/financiele-vergoeding-curator-beschermingsbewindvoerder-of-mentor>
- Robson, J., & Peetz, J. (2020). Gender differences in financial knowledge, attitudes, and behaviors: Accounting for socioeconomic disparities and psychological traits. *Journal of Consumer Affairs*, 54(3), 813–835. <https://doi.org/10.1111/joca.12304>
- Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., Burroughs, H., & Jinks, C. (2018). Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization. *Quality & quantity*, 52(4), 1893–1907. <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>
- Schalock, R. L., Luckasson, R., & Tassé, M. J. (2021). *Intellectual Disability: Definition, Diagnosis, Classification, and Systems of Supports* (12th ed.). American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD)
- Schuiringa, H., Van Nieuwenhuijzen, M., Orobio de Castro, B., & Matthys, W. (2016). Executive functions and processing speed in children with mild to borderline

- intellectual disabilities and externalizing behavior problems. *Child neuropsychology*, 23(4), 442-462. <https://doi.org/10.1080/09297049.2015.1135421>
- Sneddon, A. (2013). *Autonomy*. Bloomsbury Academic.
- Spaniol, M., & Danielsson, H. (2021). A meta-analysis of the executive function components inhibition, shifting, and attention in intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 66(1-2). <https://doi.org/10.1111/jir.12878>
- Steckermeier, L. C. (2020). The Value of Autonomy for the Good Life. An Empirical Investigation of Autonomy and Life Satisfaction in Europe. *Social Indicators Research*, 154, 693-723. <https://doi.org/10.1007/s11205-020-02565-8>
- Suto, W. M., I. Clare, I. C. H., Holland, A. J., & Watson, P. C. (2005a). Capacity to make financial decisions among people with mild intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(3), 199-209. <https://doi-org.10.1111/j.1365-2788.2005.00635.x>
- Suto, W. M., I., Clare, I. C. H., Holland, A. J., & Watson P. C. (2005b). The relationships among three factors affecting the financial decision-making abilities of adults with mild intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(3), 210-217. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2005.00647.x>
- Trachtman, R. (1999). The Money Taboo: Its Effects in Everyday Life and in the Practice of Psychotherapy. *Clinical Social Work Journal*, 27(3), 275-288. <https://doi.org/10.1023/A:1022842303387>
- Van Dam, R., Desain, L., Georg, K., Kruithof, M., & Van Geuns, R. (2018). *Achtergrondinformatie voor bewindvoerders. LVB en schulden: Signalen en passende begeleiding*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam. https://www.hva.nl/binaries/content/assets/subsites/kc-mr/armoede-interventies/bewindvoerder_achtergrondinformatie_lvb_en_schulden.pdf

Van Geffen, J. (11 september 2024). *Bewindvoerders: deur op slot voor nieuwe cliënten*.

Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet. Geraadpleegd op 1 juli 2025, van
<https://www.nvvk.nl/page/1439/2024/09/11/bewindvoerders-deur-op-slot-voor-nieuwe-clienten>

Wexler, D., Pritchard, A. E., Ludwig, N. N. (2022). Characterizing and comparing adaptive and academic functioning in children with low average and below average intellectual abilities. *The Clinical Neuropsychologist*, 37(6), 1239-1256.

<https://doi.org/10.1080/13854046.2022.2096484>

Zonneveld, E., Bottenheft, E., Scherpenzeel, A., Aussems, C., & Boeije, H. (2023).

Participatiemonitor kerncijfers 2022. Nivel.

<https://www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/1004512.pdf>

Bijlage 1

Topiclijst interviews

Huidige financiële situatie

- Hoe gaat het omgaan met geld
- Sterke/zwakke kanten
- Zorgen over geld
- Cijfer tussen 0 en 10

Financiële verantwoordelijkheid

- Beheer financiën
 - Voordelen/nadelen
- Financiële problemen
- Sparen
 - Waarvoor/waarom
 - Gemakkelijk?
- Financiële beslissingen nemen
 - Boodschappen doen
 - Aankopen vergelijken/budgetteren
 - Rekeningen betalen etc.

Steun

- Hulp met financiën
- Aan wie hulp vragen
- Programma's voor hulp

Rol van geld

- Hoe belangrijk is geld
- Moeilijk onderwerp om over te praten?

Tips

- Voor andere mensen in dezelfde situatie
- Voor begeleiders

Bijlage 2

Informatiebrief

Hoi!

Ik ben Jet Hoogers en ik doe een project naar geld.

WAAROM KRIJG JE DEZE BRIEF?

Je krijgt dit boekje omdat ik aan jou wil vragen of jij aan het project **mee wil doen**.

In het boekje staat **waar het project over gaat** en **wat we gaan doen**.

Dan kun jij rustig **nadenken en kiezen**:

Doe ik mee? Of liever niet?

Het is allebei goed.

Je kunt ook over het project **praten** met jouw **familie** of jouw **begeleider**.

Zij kunnen **helpen met nadenken**. Maar je **kies** natuurlijk **zelf**.

WAAR GAAT HET PROJECT OVER?

Het project gaat over **geld**.

Geld is **belangrijk** in het leven.

Geld kan je **verdienen**, en geld kan je ook **uitgeven**.

Sommige dingen zijn **duur**, en sommige dingen zijn **goedkoop**.

Hier weet je vast wel iets over.

WAAROM DOEN WE HET PROJECT?

Veel mensen vinden het **lastig** om met geld om te gaan.

Soms geven ze **te veel** geld uit. Of vinden ze het moeilijk om te **sparen**.

Je moet daarvoor veel **weten** over geld. Ook moet je veel **regelen**. Bijvoorbeeld als je een **rekening** moet betalen.

Veel mensen kunnen jou **helpen** bij dingen die te maken hebben met geld.

Begeleiders, familie of vrienden.

En ook een coach of iemand van de gemeente.

Soms vinden zij dat **moeilijk**.

Omdat ze **niet** precies **weten** wat voor jou goed werkt.

Samen met andere onderzoekers wil ik zorgen dat zij jou kunnen

ondersteunen op een manier die goed bij jou past.

Zodat het voor jou **makkelijker en leuker** wordt om met geld bezig te zijn.

WAT GAAN WE DOEN?

Als jij aan het project mee doet ga je wat **testjes maken**. We gaan ook nog met elkaar

praten over geld. Ik stel jou **vragen**. Jij geeft dan **jouw mening**.

Of je vertelt **hoe het bij jou gaat**.

Bijvoorbeeld:

- Hoe goed kun jij met je geld omgaan?
- Waar geef je geld aan uit?
- Zijn er mensen die je helpen met je geld?

In totaal duurt het **maximaal 3 uur**. Misschien zijn we eerder klaar.

Vind je dat te lang? Het onderzoek kan in **twee keer** als je dat fijn vindt.

We praten op een **rustige plek**. Het kan bij **jou thuis** of ergens anders.

Je hoeft geen antwoord te geven als je dat **niet wil**.

Als je dat fijn vindt, kan jouw **begeleider** of iemand van jouw **familie** er bij zijn.

Je krijgt een **cadeaubon** van 10 euro als bedankje als je meedoet.

HEB JE VRAGEN?

Heb je **vragen** over het project?

Dan kun je mij (Jet) altijd **mailen**: j.hoogers@alliade.nl

Of je mag me **bellen**: 0681674683

Ik ben benieuwd wat je wil weten en geef graag antwoord.

BELANGRIJK OM TE WETEN

- Het **gesprek en sommige testjes** neem ik op. Alleen het geluid. Ik film niet.
- Ik zal kijken in de **informatie** die we **al van je hebben**.
- Ik **bewaar** het onderzoek heel **veilig**. Alleen de onderzoekers kunnen het beluisteren. Niemand anders.
- De opnames ga ik na het onderzoek uittypen. Daarna **verwijder** ik ze weer.
- Als ik iets over het onderzoek schrijf, staat **jouw naam** er **niet** bij. Alleen de onderzoekers weten wat jij bij het interview hebt gezegd. Niemand anders.
- Ik bewaar jouw gegevens **15 jaar**. Dat moet volgens de regels voor onderzoek.
- De gegevens uit het onderzoek worden ook **gedeeld** met onderzoekers van de **Rijksuniversiteit Groningen**. In deze gegevens staat jouw naam niet.
- Je mag altijd **stoppen** met het onderzoek. Je hoeft niet te vertellen waarom.
- Wil je stoppen? **Laat** het zo **snel** mogelijk **weten**. De gegevens die ik al heb gebruikt, kan ik niet meer uit het onderzoek halen.

Hopelijk zie ik je snel bij het onderzoek!

Groetjes van Jet Hoogers

Ook namens de andere onderzoekers:

Janneke Koerts, Alain Dekker, Eva Jaarsma, Marjanne van der Hoek

Bijlage 3

Toestemmingsformulier

Toestemmingsformulier onderzoek geld

- ✓ Ik heb het **boekje** over het onderzoek **gelezen**.
- ✓ Ik kon **vragen stellen** en ik heb duidelijk **antwoord gekregen**.
- ✓ Ik weet dat ik **zelf** mag **beslissen** of ik aan het onderzoek meedoe.
- ✓ Ik had **genoeg tijd om te kiezen** of ik aan het onderzoek meedoe.
- ✓ Ik weet dat ik **altijd kan stoppen** en niet hoeft te zeggen waarom
- ✓ Ik geef **toestemming** voor het **opnemen van het geluid** van het gesprek en sommige testjes.
- ✓ Ik geef **toestemming** om te kijken in de gegevens die Alliade al van mij heeft.
- ✓ Ik geef **toestemming** voor het gebruiken van mijn gegevens voor het onderzoek.
- ✓ Ik weet dat in het onderzoek **mijn naam niet** wordt gebruikt.
- ✓ Ik weet dat mijn **gegevens 15 jaar** worden **bewaard**.
- ✓ **Ik doe mee** aan dit onderzoek

(Indien van toepassing)

Voor- en achternaam wettelijk

vertegenwoordiger:

Handtekening:

Voor- en achternaam deelnemer:

Handtekening:

Datum:

___ / ___ / _____

Dit vult de onderzoeker in:

Ik verklaar dat ik de deelnemer duidelijke en volledige informatie over het onderzoek heb gegeven. Als de deelnemer nog vragen heeft, zal ik die zo goed mogelijk beantwoorden. Stopt de deelnemer met het onderzoek, dan heeft dat geen nadelige gevolgen.

Naam onderzoeker:

Handtekening:

Datum:

___ / ___ / _____